

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ОЗДОРОВЧОЇ ТА РОЗВИВАЛЬНОЇ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто результати експериментального формування ціннісного ставлення старшокласників до розвитку своїх фізичних якостей та оздоровчо-розвивальної рухової діяльності. Досліджено вплив педагогічних умов оздоровчої та розвивальної спрямованості на формування у старшокласників ціннісного, когнітивного, емоційного і поведінково-дієвого компонентів означеного ціннісного ставлення.

Ключові слова: ціннісне ставлення, старшокласники, педагогічні умови, оздоровча та розвивальна рухова діяльність.

У Національній доктрині розвитку освіти (2002) зазначено, що для забезпечення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я кожного члена суспільства потрібно використовувати різноманітні форми рухової активності та інших засобів фізичного удосконалення. У Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту (2004) метою фізичної культури і спорту визначено створення умов для оптимальної рухової активності кожної людини впродовж усього життя.

Для вирішення окреслених завдань постановою Кабінету Міністрів України (від 28 січня 2009 р. № 41) було затверджено Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2009-2015 роки. Зазначеною програмою передбачено створення умов для гармонійного розвитку молодшої людини, усвідомлення нею цінності фізичного розвитку, здоров'я, розуміння визначальної ролі здорового способу життя.

Проблемам формування ціннісних орієнтацій та ціннісного ставлення особистості до фізичного розвитку та здорового способу життя приділяли увагу як вітчизняні (І. Бех, І. Бояч, І. Гранатовський, Д. Гурман, М. Зубалій, С. Свиріденко та інші), так зарубіжні вчені (І. Ільїн, М. Віленський, О. Лаптев, В. Лях, Ю. Копилов, Н. Полянська та інші).

У сфері фізичного виховання ставлення особистості проявляється до свого фізичного «Я», образу тіла та його побудови, до статури, розвитку фізичних якостей, естетики рухів, здоров'я, спортивних досягнень тощо [5].

На основі ставлення до різних цінностей можна побудувати ієрархію ціннісних ставлень до здоров'я, фізичного виховання, спорту тощо. Так, у дітей старшого дошкільного віку і школярів молодших класів формується дбайливе ставлення,

наприклад, до власного здоров'я (Т. Андрющенко, 2007; О. Потужній, 2007). У підлітків воно перетворюється на позитивне ставлення до фізичної культури (Е. Столітенко, 2002). У старшокласників і студентів позитивне ставлення перетворюється на ціннісне ставлення (С. Путров, 2008; О. Соколенко, 2009) і далі на відповідальне ставлення (В. Тернопільська, 2003) до фізичного самовдосконалення, фізичної культури тощо.

У психології ставленням називають невербальне (тобто безмовне) почуття з приводу конкретних подій та явищ життя, яким мотивують вчинки або поведінку. Основу невербального почуття становить те чи інше глибоко укорінене у світосприйнятті людини уявлення про цінності суспільного буття, її іноді не усвідомлені переконання й погляди [6].

У педагогіці виховання об'єктивною потребою є наповнення виховного процесу емоційно прожитим ставленням людиною до реальної дійсності. П. Підкасистий уточнює, що «прожити ставлення — означає обміркувати, відчутти в діях зв'язок свого «Я» й об'єкта дійсності. Створити ставлення — означає прийняти, зрозуміти, оцінити цей зв'язок, осмислити особистісний зиск для життя «Я» [4, с. 426].

І. Бех звертає увагу на те, що ставлення особистості визначається не через соціальну цінність об'єкта, а через суб'єктивну значущість ставлення особистості до цього об'єкта і тому може бути позитивним, негативним, індиферентним (пасивним) [1].

У зв'язку із зазначеним були поставлені завдання: експериментально дослідити формування рівнів ціннісного ставлення старшокласників до оздоровчої та розвивальної рухової діяльності; експериментально дослідити вплив оздоровчої та розвивальної рухової діяльності на формування ціннісного, когнітивного, емоційного і поведінково-дієвого компонентів означеного ціннісного ставлення.

На початку дослідження було сформовано контрольну і експериментальну групи з учнів старших класів з однаковим рівнем фізичного розвитку і підготовленості. До контрольної групи увійшли старшокласники, які займалися оздоровчою фізичною культурою. До експериментальної групи — старшокласники, які займалися спеціальною розвивальною руховою діяльністю. Була розроблена експериментальна методика розвивального характеру, спрямована на формування ціннісного ставлення старшокласників до фізичного розвитку у різних педагогічних умовах фізичного виховання.

Завдання вирішувались поступово, на трьох етапах дослідження. На першому етапі (констатувальному (К) і формувальному (Ф)) визначалися рівні сформованості ціннісного, когнітивного, емоційного і поведінково-дієвого компонентів ціннісного ставлення до оздоровчої та розвивальної рухової діяльності (табл. 1)

Таблиця 1

Рівні сформованості компонентів ціннісного ставлення до оздоровчої та розвивальної рухової діяльності

№	Компоненти	Рівень сформованості			
		Контрольна		Експериментальна	
		К	Ф	К	Ф
1.	Когнітивний	0,30	0,43	0,34	0,50
2.	Емоційний	0,34	0,34	0,36	0,50
3.	Ціннісний	0,39	0,42	0,42	0,55
4.	Поведінково-дієвий	0,34	0,34	0,32	0,55
Середній показник		0,34	0,38	0,36	0,50

На другому етапі дослідження визначалася достовірність змін у рівнях сформованості когнітивного, емоційного, ціннісного і поведінково-дієвого компонентів під впливом різних педагогічних умов оздоровчого і розвивального характеру.

Дослідження формувального періоду експерименту щодо впливу визначених педагогічних умов на формування когнітивного компонента позитивного ставлення до оздоровчої та розвивальної діяльності свідчать про таке: у контрольній групі не відбулося статистично достовірних змін у сформованості когнітивного компонента і позитивному ставленні до занять загальною фізичною підготовкою оздоровчої спрямованості; в експериментальній групі відбулися статистично достовірні зміни у сформованості когнітивного компонента.

У контрольній групі коефіцієнт взаємозв'язку Пірсона [2] між когнітивними рівнями сформованості у констатувальному і формувальному періодах дослідження був низьким (0,24), що підтверджується статистично достовірною відсутністю різниці між дослідженими рівнями. В експериментальній групі коефіцієнт взаємозв'язку Пірсона [2] між когнітивними рівнями сформованості у констатувальному і формувальному періодах дослідження був високий (0,84), що свідчить про статистично достовірну різницю між дослідженими рівнями.

Дослідження впливу різних організаційних форм і змісту фізичного виховання на емоційну сформованість ціннісного

ставлення старшокласників до оздоровчої та розвивальної діяльності свідчать про таке: у контрольній групі не виявлено статистично достовірних змін формування позитивного емоційного ставлення до оздоровчої діяльності; в експериментальній групі виявлено статистично достовірні зміни у сформованості позитивного емоційного ставлення до розвивально-тренувальної діяльності.

У контрольній групі коефіцієнт взаємозв'язку Пірсона між емоційними рівнями сформованості у констатувальному і формувальному періодах дослідження був низьким (0,19), що підтверджується статистично достовірною відсутністю різниці між дослідженими рівнями. В експериментальній групі коефіцієнт взаємозв'язку Пірсона між емоційними рівнями сформованості у констатувальному і формувальному періодах дослідження був високим (0,78), що підтверджується статистично достовірною різницею між дослідженими рівнями.

Дослідження впливу різних педагогічних умов фізичного виховання на сформованість ціннісного ставлення старшокласників до оздоровчої та розвивальної діяльності свідчать про таке: у контрольній групі не виявлено статистично достовірних змін формування ціннісного ставлення до оздоровчої діяльності; в експериментальній групі виявлено статистично достовірні зміни у сформованості ціннісного ставлення до розвивально-тренувальної діяльності.

У контрольній групі коефіцієнт взаємозв'язку Пірсона між ціннісними рівнями сформованості на констатувальному і формувальному етапах дослідження був дуже низьким (0,06), що підтверджується статистичною відсутністю різниці між дослідженими рівнями. В експериментальній групі коефіцієнт взаємозв'язку Пірсона між емоційними рівнями сформованості у констатувальному і формувальному періодах дослідження був дуже високим (0,98), що підтверджується статистично достовірною різницею між дослідженими рівнями.

Дослідження впливу різних педагогічних умов фізичного виховання на поведінково-дієву сформованість ціннісного ставлення старшокласників до оздоровчої та розвивальної діяльності свідчать про таке: у контрольній групі не виявлено статистично достовірних змін формування поведінково-дієвого компонента ціннісного ставлення до оздоровчої діяльності; в експериментальній групі виявлено статистично достовірні зміни у сформованості поведінково-дієвого компонента ціннісного ставлення до розвивально-тренувальної діяльності.

На третьому етапі досліджувався взаємозв'язок (коефіцієнт (С)) між рівнями сформованості ціннісного, з одного боку, і когнітивного, емоційного, поведінково-дієвого компонентів, з іншого боку, під впливом оздоровчої і розвивальної рухової діяльності у формувальному періоді дослідження (табл. 2 і 3).

Таблиця 2

Результати дослідження взаємозв'язку компонентів ціннісного ставлення до оздоровчої і розвивальної рухової діяльності (контрольна група)

Порівняльні пари компонентів	К-ть	Рівні			Коефіцієнт (С)
		В	С	Н	
Ціннісно-когнітивний	60	20	28	11	0,007
Ціннісно-емоційний	60	12	26	22	0,70
Ціннісно-поведінково-дієвий	60	19	21	29	0,72

Результати дослідження коефіцієнту взаємозв'язку (С) між сформованими ціннісним і когнітивним, емоційним, поведінково-дієвим компонентами під впливом оздоровчої рухової діяльності у старшокласників контрольної групи на формувальному етапі дослідження такі: відсутній взаємозв'язок між ціннісним і когнітивним компонентами (0,007); існує тісний взаємозв'язок між ціннісним і емоційним компонентами (0,70); наявний тісний взаємозв'язок між ціннісним і поведінково-дієвим компонентами (0,72).

Узагальнений середній коефіцієнт взаємозв'язку (С) між сформованими ціннісним і когнітивним, емоційним, поведінково-дієвим компонентами у старшокласників контрольної групи під впливом оздоровчої рухової діяльності низький і дорівнює 0,47.

Зазначене свідчить про відсутність взаємозв'язку між ціннісним і когнітивним компонентами, а також про достатній взаємозв'язок між ціннісним й емоційним, поведінково-дієвим компонентами під впливом оздоровчої діяльності.

Таблиця 3

Результати дослідження взаємозв'язку компонентів ціннісного ставлення до оздоровчої і розвивальної рухової діяльності (експериментальна група)

Порівняльні пари рівнів	К-ть	Рівні			Коефіцієнт (С)
		В	С	Н	
Ціннісно-когнітивний	58	28	20	10	0,96
Ціннісно-емоційний	58	30	17	11	0,78
Ціннісно-поведінково-дієвий	58	35	13	10	0,91

Результат дослідження коефіцієнту зв'язку (С) між ціннісним і когнітивним компонентами сформованості в експериментальній групі дуже високий – 0,96. Коефіцієнт зв'язку (С) між ціннісним і емоційним компонентами сформованості високий – 0,96. Узагальнений середній коефіцієнт взаємозв'язку (С) між сформованими ціннісним і когнітивним, емоційним, поведінково-дієвим компонентами у старшокласників експериментальної групи під впливом розвивальної рухової діяльності у формувальному періоді дослідження дуже високий і дорівнює 0,91.

Зазначене свідчить, що впливом спеціально організованих педагогічних умов виховання ціннісне ставлення старшокласників до розвивальної рухової діяльності тісно пов'язане зі сформованістю когнітивного, емоційного і поведінково-дієвого компонентів

Рівні загальної фізичної підготовки у старшокласників у констатувальному (К) і формувальному (Ф) періодах дослідження представлені в табл. 4.

Таблиця 4

Рівні загальної фізичної підготовки старшокласників

Група	Період	К-ть	Рівні сформованості		
			В	С	Н
Контрольна	К	60	11	38	11
	Ф	60	12	37	11
Експериментальна	К	58	10	36	12
	Ф	58	36	12	10

Результати експериментального дослідження впливу оздоровчої і спеціально організованої розвивальної рухової діяльності на загальну фізичну підготовленість старшокласників контрольної (К) і експериментальної (Е) груп свідчать про таке: у констатувальному періоді дослідження відсутня статистична різниця у показниках загальної фізичної підготовленості старшокласників контрольної й експериментальної груп; у контрольній групі рівні загальної фізичної підготовленості старшокласників на початку констатувального і в кінці формувального періодів дослідження статистично не різняться ($T_{\text{спостерігаюче}} = 0,06$ значно менше критичного значення критерію $T = 5,991$), що свідчить про відсутність впливу педагогічних умов оздоровчої спрямованості на розвиток фізичних якостей; в експериментальній групі рівні загаль-

ної фізичної підготовленості старшокласників на початку констатувального і в кінці формувального періодів дослідження мають статистично достовірні відмінності ($T_{\text{спостерігаюче}} = 44,3$ більше критичного значення критерію $T = 5,991$), що свідчить про наявність впливу педагогічних умов розвивальної спрямованості на розвиток фізичних якостей.

Оцінювання загальної фізичної підготовленості старшокласників у констатувальному і формувальному періодах дослідження свідчать про таке: у старшокласників контрольної групи оцінка загальної фізичної підготовленості була середньою (від 4,55 до 4,43 бала) і майже однаковою; у старшокласників експериментальної групи оцінка загальної фізичної підготовленості на формувальному періоді дорівнювала 6,91 бала, що вище на 54,0% порівняно з оцінкою у констатувальному періоді дослідження (4,50).

Результати дослідження свідчать про більшу ефективність занять розвивальної спрямованості.

Аналізуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки:

1. Експериментально досліджено вплив педагогічних умов оздоровчої та розвивальної спрямованості на формування у старшокласників ціннісного, когнітивного, емоційного і поведінково-дієвого компонентів ціннісного ставлення старшокласників до оздоровчої та розвивальної діяльності.

2. Експериментально досліджено, що під впливом розвивальної рухової діяльності між рівнями сформованості у старшокласників ціннісного та когнітивного, емоційного, поведінково-дієвого компонентів виникає взаємозв'язок.

3. Досліджено, що ціннісне ставлення до розвивальної рухової діяльності сприяє також сформованості поведінково-дієвого компонента, що покращує фізичну підготовленість старшокласників.

4. Теоретичні й експериментальні дослідження дали змогу визначити, що ціннісне ставлення старшокласників до оздоровчо-розвивальної діяльності — це усвідомлене утворення особистості, яке взаємопов'язане із ціннісним, когнітивним, емоційним, поведінково-дієвим компонентами, що сприяє покращенню оздоровчо-розвивальної рухової діяльності й фізичному розвитку особистості.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2-х кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І.Д. Бех. — К.: Либідь, 2003. — 280 с.
2. Методика и техника статистической обработки первичной социологической информации. — М., 1968. — 327 с.
3. Остапенко О.І. Стан роботи загальноосвітніх шкіл з виховання у старших підлітків інтересу до занять фізичною культурою / О.І. Остапенко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. — Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2012. — Вип. 16, кн. 3. — С. 31-38.
4. Педагогика: учеб. пособие для студ. пед. вузов и пед. колледжей / под ред. П.И. Пидкасистого. — М.: Педагогическое общество России, 1998. — 640 с.
5. Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Шкільний світ. — № 35. — 2010. — С. 3-36.
6. Ставлення. — Бібліотека он-лайн [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.readbookz.com/book/186/6636.html.

В статье рассмотрены результаты экспериментального исследования формирования ценностного отношения старшеклассников к развитию своих физических качеств и оздоровительно-развивающей двигательной деятельности. Исследовано влияние педагогических условий оздоровительной и развивающей направленности на формирование у старшеклассников ценностного, когнитивного, эмоционального, поведенчески-деятельного компонентов позитивного отношения к оздоровительно-развивающей деятельности.

Ключевые слова: *ценностное отношение, старшеклассники, педагогические условия, оздоровительно-развивающая деятельность.*

A. I. Pchenko

The Formation of Senior Students' Value Attitude to Improving and Developing Physical Activity

Kyiv Regional Department of Physical Education and Sport under the Committee of Physical Education and Sport, the Ministry of Education and Science of Ukraine (36 Oleny Telihy Str., Kyiv, Ukraine).

This article discusses the results of an experimental study of forming senior students' value attitude to their physical development, improving and developing physical activity.

The researcher provides the indices of levels, cognitive, emotional and behavioral components of the value attitude, and the interrelation between these components under the influence of the special educational conditions that contribute to physical development.

The concept «value attitude of senior students to improving and developing physical activity» is defined in the article as a conscious formation of interconnected components (cognitive, emotional and behavioral) that improve physical development.

It is determined that the level of physical development of senior students depends on the level of value attitude of the individual to his physical state and developing physical activity.

Keywords: *value, senior students, pedagogical influence, value attitude, physical activity, physical development.*

References

1. Bekh, I. D. (2003). *Vykhovannia osobystosti*. Vol. 1 [Education of Personality]. Kyiv: Lybid.
2. (1968). *Metodika i tekhnika statisticheskoi obrabotki pervichnoi sotsiologicheskoi informatsii* [The methods and techniques of statistical processing of primary sociological information]. Moscow.
3. Ostapenko, O. I. (2012). Stan roboty zahalnoosvitnikh shkil z vykhovannia u starshykh pidlitkiv interesu do zaniat fizychnoiu kulturoiu [The working state of comprehensive schools on educating interest of senior adolescents to physical culture lessons]. In *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*: Issue 16, book 3 (pp. 31-38). Kamianets-Podilskyi: Zvoleiko D. H.
4. Pidkasystyi, P. I. (Ed.). (1998). *Pedahohika* [Pedagogy]. Moscow: Pedagogicheskoe Obshchestvo Rossii.
5. (2010). *Programa vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi v Ukraini* [The program of education of children and youth in Ukraine]. *Shkilnyi svit*, 35, 3-36.
6. *Stavlennia* [Attitude]. — Retrieved from www.readbookz.com/book/186/6636.html.